

КІЛЬКІСНО-ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ**QUANTITATIVE AND QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF CRIMINAL OFFENSES AGAINST PROPERTY**

Метою статті є дослідження кількісно-якісних показників, що відображають рівень, стан, структуру, динаміку, географію та латентність кримінальних правопорушень проти власності. У статті систематизовано кількісні та якісні показники, що відображають рівень, стан, структуру, динаміку, географію та латентність кримінальних правопорушень проти власності. Встановлено, що середнє значення питомої ваги кримінальних правопорушень проти власності відносно загальної кількості облікованих правопорушень за період 2019–2024 років становить 42,5% (2019 – 57,7% (256520); 2020 – 52,7% (190258); 2021 – 49,3% (158729); 2022 – 31,1% (113137); 2023 – 37,6% (178902); 2024 – 26,9% (132910)). Констатовано, що структура кримінальних правопорушень проти власності характеризується значною часткою тяжких та особливо тяжких злочинів, середній показник (усереднена питома вага) за 2019 – 2024 роки становить – 56%. У структурі кримінальних правопорушень проти власності за 2019 – 2024 рр. переважають крадіжки 656737 тис. (63,7% від всіх кримінальних правопорушень проти власності). Друге місце за поширеністю посідають шахрайства їх питома вага у структурі кримінальних правопорушень проти власності становить 25,4% (262506). На третьому місці – кримінальні правопорушення пов'язані з привласненням, розтратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 5,2% (54332). З'ясовано, що латентність кримінальних правопорушень є одною з центральних категорій кримінології та критерієм, який впливає на вимірювання показників злочинності. Предметом латентності є та частина злочинності, котра залишається прихованою, з різних причин не знаходить відображення в державному обліку вчинених кримінальних правопорушень. Зроблено висновок, що вивчення кількісно-якісної характеристики кримінальних правопорушень проти власності є передумовою вироблення й реалізації ефективних стратегічних та організаційно-тактичних рішень щодо протидії кримінальним правопорушенням цієї категорії в умовах воєнного стану.

Ключові слова: показники, динаміка, структура, правопорушення, власність, протидія.

The purpose of the article is to study quantitative and qualitative indicators that reflect the level, state, structure, dynamics, geography, and latency of criminal offenses against property. The article systematizes quantitative and qualitative indicators that reflect the level, state, structure, dynamics, geography and latency of criminal offenses against property. It was established that the average value of the specific weight of criminal offenses against property relative to the total number of recorded offenses for the period 2019-2024 is 42.5% (2019 – 57.7% (256520); 2020 – 52.7% (190258); 2021 – 49.3% (158729); 2022 – 31.1% (113137); 2023 – 37.6% (178902); 2024 – 26.9% (132910)). It was found that the structure of criminal offenses against property is characterized by a significant share of serious and especially serious crimes, the average indicator (average specific weight) for 2019-2024 is 56%. In the structure of criminal offenses against property for 2019-2024, thefts prevail – 656,737 thousand

(63.7% of all criminal offenses against property). Fraud is the second most common, its specific weight in the structure of criminal offenses against property is 25.4% (262,506). In third place are criminal offenses related to misappropriation, embezzlement of property or taking possession of it through abuse of official position – 5.2% (54,332). It has been found that the latency of criminal offenses is one of the central categories of criminology and a criterion that affects the measurement of crime rates. The subject of latency is that part of crime that remains hidden, for various reasons is not reflected in the state accounting of committed criminal offenses. It is concluded that the study of the quantitative and qualitative characteristics of criminal offenses against property is a prerequisite for developing and implementing effective strategic and organizational and tactical decisions to combat criminal offenses of this category under martial law.

Key words: indicators, dynamics, structure, offenses, property, counteraction.

Актуальність теми. В умовах воєнного стану порушення прав власності можуть мати різноманітні форми, від крадіжок і грабежів до захоплення майна. Дії агресора, дестабілізація соціально-економічної ситуації, зниження рівня правопорядку – все це сприяє збільшенню ризиків скоєння кримінальних правопорушень. Це також ставить перед правоохоронними органами нові виклики, пов'язані з необхідністю забезпечення правопорядку, захисту власності та відновлення довіри громадян [1, с. 655].

Для ефективної, науково обгрунтованої боротьби зі злочинністю, потрібні повні й точні знання про справжній стан цього явища, що, в свою чергу, потребує стійких нових відомостей про рівень, структуру, динаміку та географію кримінально-караних дій, а також про осіб, які їх вчиняють [2, с. 83].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми протидії окремим видам кримінальних правопорушень проти власності стали предметом наукових досліджень таких науковців, як С.І. Афанасенко, В.С. Бондар, Б.Ю. Бистрицький, М.Ю. Бузинарський, А.В. Боднар, Ю.В. Висотенко, І.Б. Газдайка-Василишин, Ю.А. Дорохіна, В.С. Дженчако, О.Ю. Дрозд, О.О. Дудоров, С.О. Журба, Р.А. Запорожець, В.М. Захарчук, Ю.Є. Коваль, В.В. Лавренюк, П.Ю. Кравчук, В.О. Казміренко, А.М. Клочко, П.М. Коваленко, С.С. Кулик, Л.В. Ленська, О.В. Лисодед, О.Ю. Ліпін, А.В. Микитчик, Р.О. Мовчан, В.І. Оперук, Б.В. Осадчий, Ю.Я. Олійник, І. В. Пиріг, Б.А. Пазій, Б.К. Слободянюк, І.В. Сорока, В.В. Семененко, Ю.А. Сказко, І.М. Твердохліб, О.Д. Терещук, Т.Г. Таран, К. О. Чаплинський, Г.М. Чернишов, Ю.О. Шульга, О.Г. Швидкий, Р.М. Шехавцов, С.А. Шубіна, Г.В. Щербакова.

Метою статті є дослідження кількісно-якісних показників, що відображають рівень, стан, структуру, динаміку, географію та латентність кримінальних правопорушень проти власності.

Виклад основного матеріалу. Кримінальні правопорушення проти власності, як і будь-яке інше соціальне явище, можна оцінити за допомогою певних критеріїв, що відбивають її кількісні та якісні характеристики. Здійснення такої оцінки можливе через аналіз таких кримінологічних показників як: рівень, динаміка, структура, географія та латентність цієї категорії кримінальних правопорушень [3; 4, с. 234].

Такий підхід дозволить прослідкувати стан кримінальних правопорушень проти власності, визначити тенденції росту та приросту, а також визначити місце цього виду злочинів у загальній структурі злочинності. Безумовно такий аналіз дозволить здійснити також оцінку впливу певних факторів на поширення вказаного виду кримінальних правопорушень [5, с. 216].

У кримінології зазвичай під поняттям «рівень злочинності» розуміється «...визначена в абсолютних числах загальна кількість злочинів (кримінальних правопорушень) та осіб, які їх вчинили, вчинених на певній території (країна, місто, район) за певний проміжок часу» [6, с. 156].

Під станом розуміються «кількісно-якісні характеристики злочинності в конкретно взятій державі або регіоні за певний період часу» [7, с. 32; 8]. Структура злочинності є одним із основних складових елементів кримінологічної характеристики будь-якого виду кримінальних правопорушень (зокрема, проти власності) [9]. Відповідно до словникової літератури [10], термін «структура» (від лат. *structura* – будова, порядок, зв'язок) це – сукупність істотних, відносно стійких, закономірних зв'язків між частинами (елементами) об'єкта, що забезпечують його єдність [10, с. 611; 11].

Як слушно зазначає видатний український правознавець А.П. Закалюк структура злочинності «...має розкривати її склад, поширеність та співвідношення між складовими видами злочинних проявів, їх вчинення у конкретних умовах простору (території) та часу, за визначальних ознак злочинних діянь та осіб, які їх вчиняють» [12, с. 156].

Динаміка злочинності – це показник, «...що відображає зміни рівня, інтенсивності, структури, структурних елементів останньої та будь-яких інших її ознак протягом певного часу, періоду. Показником динаміки злочинності здебільшого є темп, алгоритм зміни її кількісних значень (їхнє збільшення або зменшення) порівняно з даними періоду, взятого для порівняння» [12, с. 156; 13, с. 33; 11].

Крім рівня, динаміки та структури злочинності, у науковій літературі використовується ще і такий показник, як географія злочинності, під якою розуміють поширення злочинності в різних регіонах держави. Географія злочинності визначається за допомогою показників питомої ваги злочинності регіону в загальній кількості злочинів, вчинених у країні, а також за регіональними коефіцієнтами злочинності [13, с. 46; 8].

Для висвітлення рівня, динаміки та структури кримінальних правопорушень проти власності наведемо офіційні статистичні дані.

За даними офіційної статистики середнє значення питомої ваги кримінальних правопорушень проти власності відносно загальної кількості облікованих правопорушень за період 2019 – 2024 років становить 42,5% (2019 – 57,7% (256520); 2020 – 52,7% (190258); 2021 – 49,3% (158729); 2022 – 31,1% (113137); 2023 – 37,6% (178902); 2024 – 26,9% (132910)) [14].

Наведені статистичні дані показують, що динаміка вчинення кримінальних правопорушень проти власності протягом останніх 5 років характеризується хвилеподібними коливаннями, найвище значення амплітуди яких припадає на 2019 р., а найнижче – на 2022 р.

Водночас погоджуємося з думкою окремих вчених [15, с. 413], що нестабільні показники злочинності (зокрема і проти власності) пояснюються впливом зовнішніх і внутрішніх процесів, що відбувалися в нашій країні, (анексія українських територій з подальшим триваючим воєнним протистоянням, впровадження ґрунтового реформування правоохоронної системи, поширення пандемії COVID-19, повномасштабна воєнна інтервенція, введення режиму воєнного стану, втрата контролю над певними територіями, значні зовнішні і внутрішні міграційні процеси, тощо) [15, с. 413].

На основі офіційних статистичних даних можна констатувати, що структура кримінальних правопорушень проти власності характеризується значною часткою тяжких та особливо тяжких злочинів, середній показник (усереднена питома вага) за 2019 – 2024 роки становить – 56% (табл. 1) [14].

Таблиця 1

Кількість облікованих кримінальних правопорушень проти власності за ступенем тяжкості за 2019–2024 рр.

Рік	Обліковано кримінальних правопорушень проти власності		Тяжкі		Особливо тяжкі	
	кількість	відсоток, %	кількість	відсоток, %	кількість	відсоток, %
2019	256520	100	100451	39,1	4260	1,6
2020	190258	100	85167	44,7	4622	2,4
2021	158729	100	71514	45	3766	2,3
2022	113137	100	78774	69,6	3316	2,9
2023	178902	100	127603	71,3	5064	2,8
2024	132910	100	90395	68	4654	3,5

У структурі кримінальних правопорушень проти власності за 2019 – 2024 рр. переважають крадіжки 656737 тис. (63,7% від всіх кримінальних правопорушень проти власності). Друге місце за поширеністю посідають шахрайства їх питома вага у структурі кримінальних правопорушень проти власності становить 25,4% (262506). На третьому місці – кримінальні правопорушення пов'язані з привласненням, розтратаю майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 5,2% (54332) [14].

Наступним показником який варто проаналізувати є географія вчинення кримінальних правопорушень прот власності. Ґрунтовний аналіз наукової літератури [16, с. 51–52] та вивчення вироків суду [17] щодо кримінальних правопорушень проти власності свідчить, що найбільший

показник злочинної інтенсивності щодо вчинення кримінальних правопорушень проти власності зафіксований в Запорізькій (75%), Харківській (69%), Дніпропетровській областях (66%) та м. Києві (58%) найнижчий Івано-Франківській (33%), Тернопільській (31%) та Чернігівській (29%) областях.

Погоджуємось з думкою науковців-кримінологів, що дійсні розміри кримінальних правопорушень проти власності ще набагато більше, тому що вони є високолатентним злочином [18].

Латентність кримінальних правопорушень є одною з центральних категорій кримінології та критерієм, який впливає на вимірювання показників злочинності. Предметом латентності є та частина злочинності, котра залишається прихованою, з різних причин не знаходить відображення в державному обліку вчинених кримінальних правопорушень [19, с. 611].

Як показує практика, латентна злочинність зумовлюється не досконалою кримінальною політикою держави, недостатньо ефективною роботою правоохоронних органів, високим рівнем підготовки злочинців до планування та вчинення злочину а також приховування його наслідків, низьким рівнем довіри громадян до правоохоронних органів, тощо [19, с. 612].

Таким чином, на сьогодні перед дослідниками різних галузей права постає важливе завдання всебічного аналізу латентної злочинності, зокрема у проти власності. Потреба в дослідженні даного явища набула гострого характеру, оскільки сучасній латентній злочинності стали притаманні особливі якості та особливий характер, тому вона перетворилася на фактор, який не тільки дестабілізує життя суспільства, негативно впливає на його інститути, але і являє собою серйозну загрозу безпеці держави [20, с. 146]. У свою чергу латентність в умовах правового режиму воєнного стану набуває специфічного змісту та характеризується підвищенням ступенем уваги через об'єктивні фактори, які перешкоджають фіксації й розслідуванню кримінальних правопорушень [19, с. 611].

Висновки. Підсумовуючи викладене варто зазначити, що вивчення кількісно-якісної характеристики кримінальних правопорушень проти власності є передумовою вироблення й реалізації ефективних стратегічних та організаційно-тактичних рішень щодо протидії кримінальним правопорушенням цієї категорії в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Желудько В.С., Чорна А.Г. Кримінальні правопорушення проти власності під час воєнного стану. The 3rd International scientific and practical conference “*Science and technology: challenges, prospects and innovations*” (November 1–3, 2024) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2024. Р. 654–658.
2. Василевич В. Поняття кримінологічної характеристики насильницьких злочинів. *Право України*. 1997. № 12. С. 82–84.
3. Голіна В. В., Головін Б. М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : навч. посіб. Харків : Право, 2014. 513 с.
4. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ : «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.
5. Осадчий Б. Кримінологічний аналіз кількісних і якісних показників злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем в Україні. *Юридичний вісник*. 2023. № 3. С. 214–227. DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2023.27>.
6. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 2007. С. 156.
7. Кримінологія : підручник / О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О. Г. Кулик та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 416 с.
8. Бардачов В. В. Латентність злочинів у сфері службової діяльності, що вчиняють працівники Національної поліції України. *Верховенство права*. 2019. № 3. С. 158–166.
9. Турлова Ю. А. Екологічна злочинність в Україні: кримінально-правові та кримінологічні засади протидії : монографія. Київ : Знання України, 2018. С. 74.
10. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ : Абрис, 2002. С. 611.
11. Назимко Є.С., Семенишина-Фіголь Б.М. Тенденції кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 510–513. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/125>

12. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 2007. С. 156.
13. Кримінологія : підручник / О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О. Г. Кулик та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 416 с.
14. Офіс Генерального прокурора. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
15. Панова С.В. Статистичний аналіз крадіжок, поєднаних з проникненням у житло в Україні: динаміка і тенденції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 412–415. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/95>
16. Бабенко А.М. Регіональні особливості злочинності в містах і сільських районах Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей. *Наукові дослідження*. 2018. Вип. 36. С. 42–60. DOI: 10.31359/2079-6242-2018-36-2-42
17. Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.
18. Давиденко В.Л. Місце шахрайства серед злочинів проти власності (кримінологічний аспект). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Том 4. Вип. 24. С. 16–18.
19. Янішевська К.Д., Шеїн Д.С. Деякі аспекти латентності кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованих та деокупованих територіях. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 611–614. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-11/148>.
20. Рибікова Г.В., Сучкова В.В. Особливості методів дослідження латентних економічних злочинів. *Юридичний вісник*. 2017. 3 (44) С. 143–147.